

Hieronder volgen enige gegevens en conclusies ter nadere adstructie.

De term emancipatie wordt t.a.v. het katholieke volksdeel in de jaren twintig gebruikt onder invloed van de debatten rond de Emancipation Bill. Een fundamentele bewijsplaats is *GV XXIII* (1829), 18 - 37, waarin de schrijver vraagt om 'de volledige emancipatie van den catholijken Godsdienst', verstaan in de zin van vrijheid en toegespitst op het beheer van de eigen financiën. Toepassing van de grondwet van 1815 en een liberale volksvertegenwoordiging heten de middelen ter realisering. In dezelfde geest: *GV XXIV* (1830), 221 v., waarin de kerkelijke politiek, gelijkend op die in sommige Duitse staten, wordt gehekeld. Belangrijk is *GV XLIX* (1840), 231 v., waar het gaat over emancipatie als beweging, maar het begrip niet voorkomt. De schrijver vraagt om volledige vrijheid van godsdienst en bijzonder onderwijs; hij beklaagt zich over belemmerende factoren als gewinzucht van de katholieke bovenlaag die de kath. periodieken niet steunt, bij boven- én middenlaag levende angst om de goede sociale verhoudingen met niet-katholieken te verstoren, machteloosheid van de kleine katholieke burger. *GV XLV* (1840), 162 v. is belangrijk om drie punten:

- a. begrip emancipatie blijft beperkt tot hetgeen 1795 bracht;
- b. dat die emancipatie niet voldoende vrucht afwierp is volgens de auteur een gevolg van de absolutistische politiek van Willem I's regering;
- c. inwilliging van liberale eisen als ministeriële verantwoordelijkheid en rechtstreekse verkiezingen zullen volgens hem de emancipatie effectueren. Toen Le Sage na zijn dood in zijn eigen periodiek werd uitgeluid, werd er met geen woord van emancipatie, laat staan van 'emancipator' gerept.

In dit verband is het van belang om een citaat te geven uit een brief van 20 april 1848, geschreven door de liberaal J. M. de Kempenaer (lid van de grondwetscommissie-Thorbecke) en gericht aan de afgetreden minister van Hervormde Eredienst, H. baron van Zuylen van Nyevelt (Algemeen Rijksarchief Den Haag, Archief v. Zuylen van Nyevelt, 4e ged. Collectie 110 no. 26): 'Ik heb met Uw HWG veel bezwaar in de emancipatie der R.C. Kerk. De meerderheid besliste. Ik troost mij met de meening, dat de tegenwoordige beroeringen onmogelijk de Roomsche hierarchy onaangeroerd kunnen laten; en dat wij het oogenblik zijn genaderd, waarop die Duivels-heerschappij zal worden vernietigd. Er blijve eene Catholieke kerk: - maar de Roomsche Catholyke worde gesloopt. Dan zullen de Priesters spoedig trouwen: en dan verlossen de Dames